

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Jozef, type van de komende Messias (Genesis 37)

Het boeiende van de verhalen in Genesis over Jozef is, dat zijn levensweg zoveel lijkt op de levensweg van de Here Jezus Christus. Zoals de weg van de Here Jezus naar de verhoring toe door het lijden is heengegaan, zo gebeurt dat ook met Jozef. De weg naar de verhoring toe is een lange weg en gaat door grote diepten heen, vanwege de gehoorzaamheid. Juist op het punt van de gehoorzaamheid zie ik een overeenkomst. Jezus, die nee zegt tegen de verzoeker in de woestijn, Jozef, die nee zegt tegen de vrouw van Potifar. En deze gehoorzaamheid maakt de weg naar de verhoring zo lang.

Verder valt op, dat de weg van vernedering, voor anderen een heilsweg wordt. Dat geldt zowel bij Christus als bij Jozef. Hun vernedering is tot heil van velen. Bij Jozef zijn dat de broers, die hem dit kwaad hebben aangedaan. Het kwaad dat zij tegen Jozef beramen wordt dan ten goede gekeerd, niet alleen voor Jozef, maar ook voor de broers, zij het tot hun beschaming.

—☆—

In het leven van Jozef speelt de verkiezing een heel belangrijke rol. Allereerst de voorkeur van vader Jakob. Jozef is Jakobs lievelingszoon vanwege moeder Rachel, de vrouw van Jakobs voorkeur. En het is deze puur menselijke voorkeur, die voortdurend de verhoudingen binnen Jakobs huisgezin hebben vertroebeld. Het is zo moeilijk om menselijke voorkeur zuiver te houden. En binnen Jakobs tenten heeft het tot grote conflicten geleid. Lees Genesis 29 en 30 er maar eens op na, waar de rivaliteit tussen Jakobs vrouwen breed wordt uitgemeten. Deze rivaliteit heeft zich doorgezet onder de zonen van Jakob. Haat en jijd heeft Jakobs huisgezin in verschillende kampen verdeeld,

**DOOR
J. BOUMA
SLIEDRECHT**

en Jakob heeft dat vuurtje van de haat nog eens aangewakkerd door Jozef (een knaap van 17 jaar nog maar) zo'n bevoorrechte positie te geven. Vers 3: „En Israël had Jozef lief boven al zijn zonen, omdat hij hem een zoon des ouderdoms was; en hij maakte hem een pronkgewaad.” Een kleed, dat op koninklijke waardigheid duidde. Jakob zette Jozef op een voetstuk, verhief hem boven zijn broers. Nu heeft een vader het recht om zijn voorkeur te laten gelden, maar is het wijs om die voorkeur zo te etaleren, dat je naijver en haat gaat kweken?

—☆—

Heeft Jozef zich nu op deze bevoorrechte positie laten voorstaan? Tal van uitleggers beantwoorden deze vraag bevestigend. Jozef wordt meer dan eens beschreven als een verwaande jongeman, over het paard getild en heel erg ijdel. Ik zou liever wat aan de voorzichtige kant blijven. De Schrift tekent ons

Jozef in deze verhalen juist als een man, die dicht leeft bij de Here, zijn God. Een man, die in de vernederingen geduldig en gehoorzaam is, en dat past niet bij het beeld van een ijdele kwezel. Ik denk bijv. aan dat prachtige verhaal uit Genesis 39, waar Jozef in de verzoeking staande blijft. De rechtvaardige, die van harte leeft naar Gods geboden. Maar die dromen dan? Komt Jozef daarin niet naar voren als iemand, die zichzelf koning gedroomd heeft? En die dat in geuren en kleuren vertelt aan zijn broers om hen de ogen uit te steken?

Als ik het goed zie, dan spreekt in deze dromen Gods verkiezing een rol. Hier in de dromen wordt op verborgen wijze de toekomst opgelegd voor Jozef en zijn broers. Jozef is door de Here God er toe bestemd om grote dingen te doen. Dat willen die dromen duidelijk maken. En het zijn de broers die daar over vallen. Die daartegen ageren. Zoals altijd, Gods verkiezing is vaak een schop tegen het zere been. Gods verkiezing is altijd weer een aanslag op onze menselijke trots. Neem je het of neem je het niet. Accepteer je Gods weg in dezen of verzet je je tegen Gods heilsplan.

Bij de broers heeft Gods verkiezing de haat nog meer aangewakkerd. Vers 8: „Toen haatten zij hem nog meer om zijn droom en om zijn woorden.”

En vers 11: „Zijn broeders dan benijdden hem, maar zijn vader hield de zaak in gedachten.” Bij vader Jakob is in ieder geval een belletje gaan rinkelen. Heeft hij

Inhoud

- 73 Ds J. Bouma,
Jozef, type van de komende
Messias (Genesis 37)
- 74 Mr J. Meulink,
Onze Eredienst (Liturgische
overpeinzingen - 1)
- 75 K. Janssens,
Gerard Walschap (3)
- 75 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 76 D. W. L. Milo,
Doorstrepen en opnieuw
beginnen
- 77 G. J. Oonk,
Zondag in Rusland (1)
- 78 M. de Jonge,
Jongeren en geloof (1)
- 79 Drs O. Mooiweer,
Boekbespreking

in de gaten, dat zijn zoon niet aan het grootspreken is, maar dat er veel meer aan de hand is? Vanaf nu ligt alles wat er over Jozef verteld wordt onder de klem van deze dromen. Bij het lezen hechten deze dromen zich vast op ons netvlies en dat is van invloed op heel het verdere lezen in het boek Genesis. Gods verkiezing zegt ons dat het naar de verhoring toe gaat, ook al lijkt dat er aanvankelijk helemaal niet in te zitten. Want de geschiedenis buigt om in een richting, die haaks op Gods uitverkiezing staat. Het vervolg van het hoofdstuk beschrijft ons het begin van Jozefs vernedering, waarbij het door grote diepten heengaat. Maar daarover een volgende keer.

ONZE EREDIENST

Liturgische overpeinzingen (1)

Inleidende opmerkingen

Het is mijn bedoeling een aantal opmerkingen te maken over onze liturgie, over de wijze waarop we op zondag in onze eredienst samenkomen. Nu is deze omschrijving van liturgie wel wat erg simpel. Dr. H. Jonker omschrijft in „Liturgische Oriëntatie” de liturgie als „een ordening van de samenkomst van de gemeente, waarin de dynamiek van het Woord Gods plaats vindt en waarin de gemeente in de gelegenheid gesteld wordt op de dynamiek van het Woord Gods te reageren in schuldbelijdenis, aanbidding, lofprijzing, deelname aan het heil (sacramenten), gemeenschap, offerande en dienstbetoon in en buiten de samenkomst. En dat alles in levende verbondenheid met de traditie der Kerk.”

D. W. L. Milo geeft in „Zangers en speellieden” een eenvoudiger omschrijving. Hij definieert liturgie als het totaal van „woord en handeling” in de eredienst, zoals door de kerk is vastgesteld. Het woord liturgie, zo merkt hij op, zou vertaald kunnen worden met „orde van eredienst”, maar is ruimer dan dat.

Nu kan men over liturgie spreken in ruimere en in engere zin. In ruimere zin wordt onder liturgie verstaan het samenkomen van de gemeente en de viering van haar eredienst. Eredienst en orde staan echter niet los van elkaar. Het wezen van de eredienst drukt zich uit in de orde. Eredienst houdt ook een orde van dienst in.

Hoewel mijn lekenoverpeinzingen hier en daar wat kritisch zullen uitvallen, bedoelen ze niet een pleidooi te zijn om onze liturgie nu maar snel en radikaal op de helling te zetten. Veranderingen in de liturgie moeten goed doordacht zijn. Immers de eredienst is het hart van de christelijke gemeenschap. Bij de liturgie luistert het daarom nauw.

Het is echter wel gewenst, dat we ons over onze liturgie beraden. Een beter doordenken kan wellicht leiden tot verbetering van de liturgische vormen. Mijn overpeinzingen bedoelen niet meer dan het stimuleren van dat denken.

Nu is het een vrij riskante zaak kritisch over onze liturgie te schrijven. Kritiek op bepaalde gewoonten in de eredienst wordt gemakkelijk gezien als een aantasting van een vastheid, die de Bijbel ons zou gegeven hebben. Vergeten wordt, dat de Bijbel ons geen afgeronde liturgie geeft. Nergens vinden we in het N.T. een verslag van een complete kerkdienst. Nergens zijn in de Bijbel directe voorschriften te vinden.

Te veel bestaat de neiging bij de liturgie vast te houden aan verstaende archaische vormen. Nergens openbaart zich in de kerk zoveel starheid en ongezonder conservatisme als bij de liturgie. Ook en vooral ten aanzien van de liturgie geldt, dat voortdurend reformatie nodig is. Te-

DOOR J. MEULINK ENSCHÉDE

recht merkte Milo op, dat het een begrijpelijk bijgeloof is, als zou onze liturgie heilig en onveranderlijk zijn.

Woord en handeling, gedachte en vorm, aldus Milo, moeten één zijn. Als je aandacht besteedt aan de vorm, maar het hart is er niet in, dan ontstaat formalisme.

De liturgie in de R.K. kerk is hier een duidelijk voorbeeld van. Maar is onze eredienst vrij van formalisme? Komt een kerkdienst bij buitenstaanders niet vaak over als een vrij formalistisch gebeuren? Hoe moeilijk ook is het om mensen, die vanuit de wereld tot geloof gekomen zijn, tot gewone kerkgang te brengen?

Er wordt, overigens terecht, geklaagd over slechte kerkgang. Zou onze liturgie daar ook niet een steentje toe bijdragen??

Natuurlijk moet het hervormen van de liturgie met wijsheid en overleg gebeuren. Onze roeping is echter wel, dat wij verantwoord voortbouwen aan een verbetering van de liturgie.

De gegevens over de eredienst in de Schrift zijn vrij schaars. Waarschijnlijk hebben de dien-

sten aanvankelijk veel geleken op de diensten in de synagoge. In elk geval keren de drie elementen van de oud-testamentische liturgie, eredienst, heiliging en gemeenschap in het N.T. terug.

Uit het N.T. kunnen we opmaken, dat de prediking ongeveer het volgende schema had: voordragen van de Nieuwtestamentische heilsfeiten, vervolgens een oproep tot geloof en bekering en tenslotte de belofte van schuldvergeving.

Ten aanzien van het avondmaal valt het op, dat dit plaats vond in de avondbijeenkomsten van de gemeente. Gebeden werd meestal staande en bij uitzondering knielend. De gemeente antwoordde daarop met amen.

Het is duidelijk, dat onze diensten in veel opzichten niet overeenkomen met de hiervoor genoemde gegevens.

Hieruit mag niet geconcludeerd worden, dat wij bij de eredienst dus maar mogen gaan vrijbuiteren en dat b.v. een soort religieuze happening in plaats van de bij ons gebruikte orde ook wel toelaatbaar zou zijn. Immers achter elke liturgie steekt een belijdenis. Eredienst en belijdenis zijn tenslotte een eenheid.

In de Anglikaanse kerk in Engeland b.v. heeft de handhaving van de rooms-katholieke liturgie deze kerk qua belijdenis naar de R.K. kerk doen toegroeien. Juist het verschil tussen Rome en Reformatie komt sterk uit in het verschil in liturgie.

Bij de R.K. kerk staat de eucharistie, het misoffer, in het middelpunt. Daar wordt het heil gerealiseerd door het offergebeuren in de mis.

Het offergebeuren en de presentie van Christus in brood en wijn zijn de hoogtepunten van het samenzijn der gelovigen. Al is de reformatorische eredienst uit de rooms-katholieke voortgekomen, al vond daarbij een ingrijpende zuivering plaats, toch hebben de reformatorische kerken terecht het hoofddaccent gelegd op de levende verkondiging van het Woord van God. Immers het heil wordt geschonken door de H. Geest door middel van de prediking van het Evangelie.

Terecht ook is de gemeente weer actief in de eredienst betrokken en is veel nutteloos ceremonieel afgeschaft. Soms is men zelfs wel wat ver gegaan.

Terwijl Calvijn nog ijverde voor maandelijks, of liever nog wekelijkse avondmaalsviering, heeft het bestuur van Genève er een driemaandelijks viering van gemaakt. De meeste kerken zitten helaas nog op dat spoor.

Het feit, dat de prediking centraal moet staan heeft er helaas toe geleid, dat men voor de rest niet veel aandacht meer had. Er

wordt hiermee in veel kerken nog al rommelig mee rondgesprongen.

Met onze avondmaalsviering weten we in onze diensten nauwelijks weg.

Het feestelijk karakter is vaak te loor gegaan.

Het is niet juist om de prediking te zien als een geïsoleerd hoogtepunt. Dat kan er op den duur zelfs toe leiden, dat de functie van de prediking ondermijnd wordt en leerrede in plaats van verkondiging wordt.

Naar de Schrift moet ons uitgangspunt zijn, dat in de eredienst de ontmoeting plaats vindt van God met zijn volk.

Men kan in de dienst ook moeilijk een scheiding maken tussen het doen van God en het onze. Juist de wisseling van Woord en antwoord, de samenhang tussen verkondiging en gebed is wezenlijk voor de liturgie als ontmoeting tussen God en zijn volk.

Het is een heilig spel van spreken en antwoorden.

De samenkomst wordt een samspraak.

In de kerkdienst vindt, om een modern woord te gebruiken, een dialoog plaats. Niet een dialoog van mensen onderling, maar van God en zijn volk.

God spreekt tot zijn volk en het volk spreekt tot Hem.

Dat moeten we ons bij de eredienst goed bewust blijven.

Daardoor word heel de orde van onze dienst bepaald.

Een greep uit het 1947-ste nummer van

Kerknieuws

(opgericht door W.C.F. Scheps)

DOLEANTIE

Interview met Ir. J. v. d. Graaf en prof. J. Kamphuis

BEZINNINGSDAG

Nederlandse Protestanten Bond

Dit nummer is gratis aan te vragen bij

Vijlbrieff

Haarlem 023-249041

Abonnementsprijs: f 67,50 p.j.
Studenten en 65+: f 42,50 p.j.

Nieuwe abonnees ontvangen voor het eerste jaar 20% reductie.

Gerard Walschap (3)

De psychologische romans waarmee ik u in de vorige aflevering bezighield, betekenden voor het Nederlandse taalgebied een vernieuwing. Walschap ziet de mens niet als iemand die langs vooruit te berekenen paden gaat. De mens is onberekenbaar, beladen met angst en schuld, maar eigenlijk hunkert hij naar bevrijding daaruit. Ook de eerste twee nu te bespreken romans kunnen we tot bovengenoemd genre rekenen.

„Trouwen”

In 1933, hetzelfde jaar waarin „Carla” verschenen was, kwam ook „Trouwen” uit. In het inleidende artikel van de serie liet ik u een paar alinea's uit dit boek lezen.

Dat die twee boeken met elkaar te maken hebben, is duidelijk: zoals Carla een dominerende figuur is, zo is ook de vrouw met de wonderlijke naam Mie Zaterdag; de eigenschappen van Carla keren in haar terug: „fier, moedig, koppig, werklustig en onuitsprekelijk moederlijk”, zoals iemand zei. In beide verhalen gaan beide vrouwen door lijden heen tot ze het geluk in de liefde vinden.

Het boek zou, zo is dikwijls gezegd, de lof van het huwelijk bezingen. En zo is het ook door Walschap bedoeld. „Slechts man en vrouw is een volledig mens” staat in het boek ergens. Geen van beiden bezit alleen de volledige menselijkheid. De som van hun vermogens, en dan in coöperatie, geeft pas de ware mens te kennen.

In „Trouwen” draait alles om de lotgevallen van Rik, een bedorven en slechte jongeman, gebukt onder de verderfelijke opvoeding van een paar oude tantes. Bij het opgroeien gaat het hoe langer hoe kwader. Hij wordt enkele malen weggejaagd van school, hij verleidt meisjes, hij staat zijn vader na het leven: — „De eerste seconden was van zijn ogen niets dan het wit te zien en de volgende stond zijn zoon, zijn Rikske vóór hem met de schoenmakershamer gereed om te slaan. Met de schoenmakershamer die Mgr. de vicaris-generaal eens in zijn handen genomen had: een handig hamerken Antoine, goed gerief, had hij gezegd. Ja, Monseigneur, goed gerief, hij gebruikte het nu al vijf en dertig jaar en nu heeft zijn enige zoon er nog dienst van, het brengt zijn intrest op. „Halt”, zegt Toon, (...) „Halt, stude gij met een hamer vóór uw vader?” —

Uit het diepste punt van zijn bestaan, als hij denkt niet verder te kunnen leven, wordt hij opgehaald door een vrouw, Mie Zaterdag. En dat, terwijl deze Mie

DOOR K. JANSSENS KAMPEN

in de ogen van het dorp een verwerpene is. Ze woont dan ook buiten het dorp, buiten de gemeenschap. (Overigens: Walschap ziet dikwijls zo'n groepje mensen buiten de gemeenschap van het dorp als waarachtiger dan de gevestigde burgers; ook Carla woonde buiten het dorp.) En daar, juist daar, begint zich door de huwelijksvruchtbaarheid van Mie en Rik een nieuwe „kolonie” te ontwikkelen van tuinders, van scharrelaars en handelaars. En de welvaart stijgt. En Rik stijgt mee, hij wordt zelfs voorzitter van „ons” kerkfabriek. In het laatste hoofdstuk doet Walschap hetzelfde als in „Carla”: wij zijn erbij. Het lijkt alsof de auteur het zelf alles mee-

beleeft. „Ja, toekomstige maandag hebben we dus een grote begrafenis. — Ah, onze brave Rik van Oepstal — ik vertel u die geschiedenis maar omdat het zo'n prachtig bewijs is voor onze christelijke opvoeding.”

„Trouwen”, een heerlijk boek, vol dreigend en uitgevoerd kwaad, vol erbarmend redden, vol liefde, geschreven in de beste stijl van Walschap.

„Celibaat”

Ik wil nog wijzen op het volgende boek, één jaar later geschreven. „Celibaat”, de volkomen tegenhanger tot in de titel toe van „Trouwen”. Dit boek, over het vrijgezelle kasteelheertje André D'Hertefels, volstrekt verenzaamd in zijn gruwelijke vernieling uit de oorlog, dit boek toont juist aan, dat de mens alleen niet kan zonder een liefdevolle naaste. André wordt door het lijden vermenschlijkt en tot menselijkheid bekeerd. De hoofdpersoon doet in zijn afwijkingen denken aan „De familie Roothoof”, terwijl ook in het slot zich een verheffing uit de ellende voordoet.

„Een mens van goede wil”

Het in 1936 gepubliceerde boek met bovenstaande titel is misschien wel Walschaps bekendste boek geworden. Het is immers enkele jaren geleden in een bewerkte versie op de televisie verschenen. De hoofdpersoon is Thijs Glorieus, beschreven

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

vanaf zijn schooltijd tot zijn dood. Thijs is de onbegrepene, die meer dan rechtvaardig is, die eerlijk blijft tot in het ongerijmde, die opkomt voor minder bedeeden ook als dit niet gewenst wordt, die zich verzet als hij vernederd en die zich vernedert als hij bewonderd wordt. Hij is dan ook een vreemdeling in een wereld die zijn goedheid niet begrijpt en ook niet wil en eigenlijk ook niet waard is. Thijs is, jawel, afkomstig uit het gehucht buiten het dorp en veracht door het dorp. En ook in dit boek komen de „hogere” standen er minder goed af. B.v. het officiersgezin waar Thijs als ordonans onder dak is, is een voorbeeld van de-

NACHT

De zwarte uren, dat is in de Bijbel de nacht. Ps. 91 spreekt van de verschrikking van de nacht en in de nacht spookt de pest rond. In de nacht slaan de dieven hun slag en de demonen. De nacht is de tijd voor de werken der duisternis. Daarom werden, tot voor korte tijd, in het Midden-Oosten de deuren stevig vergrendeld als de nacht inviel en een gezin in die streken zou nooit in het donker gaan slapen. Het was de taak van de vrouw des huizes om ervoor te zorgen, dat de lamp's nachts niet uitging. (Spr. 31 : 18). Ik denk dat dit alles de laatste tijd wel veranderd zal zijn met de komst van de Westerse technieken van electra enz., maar vroeger was het zo, dat men zich wapende tegen de nacht. Ook in ons land. De blinden voor de ramen werden gesloten; de deuren soms gebarricadeerd. Kinderen en zieken hebben nog de angst voor de nacht. Een zieke kan zich dan zo eenzaam voelen. Iedereen slaapt en je wilt niemand storen in die slaap,

Pastorale notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

door bijv. het licht aan te doen. Ook daarin is wel wat veranderd, want vroeger kon een patiënt die slapeloos was, moeilijk een poosje in de kamer gaan zitten lezen. De kachel was immers uit. Nu, met de c.v., is dat veranderd. Je kunt een warm plekje vinden en het licht aandoen, zonder dat je iemand hindert. Veel van de verschrikkingen, de verlatenheid of zelfs het gevoel van verlorenheid is daardoor weggenomen. Wat mijzelf betreft, onze goede God heeft mij wel helemaal verwend. Ik kijk uit op de Nieuwe Waterweg, de ingang van de grootste haven van de wereld. De gehele nacht door varen de grote schepen voorbij en ik ben dus

bevoorrecht boven hen die in een stille slaapstraat wonen. Dat neemt niet weg, dat ook ik nog huiver ken voor de nacht, de lange nacht tot de dag van Jezus' wederkomst en daarom schrijf ik dit stukje. Misschien heeft iemand er wat aan, die de verschrikkingen van de nacht kent. Ik moet nogal eens denken aan een vers van Willem de Mérode: Ik heb Hem heel den dag gewacht / En tot mijn pooplend hart gezeid: / Verdubbel uwe lijdzaamheid / Hij komt wel vóór de nacht. Dat vers wijst heen naar de Emmaüsgangers en het herinnert jezelf aan gebeurtenissen, waarin je bevreesd was voor de nacht. Ik was b.v. nog maar een dag of twee op Borneo, toen ik met een transport bouwmaterialen vast kwam te zitten. Later zou me dat niet hebben kunnen schelen, maar toen dacht ik: Straks alleen in het oerwoud, in de nacht. Maar tegen elven zag ik door de bomen heen de olielampen van hen die me kwamen halen. Zo denk ik ook nu meer dan eens: Hij komt wel vóór de nacht.

cadentie. Na veel wederwaardigheden – naar goed Walschappelijk gebruik spoedt dit boek zich met haast voortkeert Thijs in zijn dorp terug, nu geëerd net als Rik van Oepstal in „Trouwen”. En ook op zijn oude dag is hij, maar nu in het groot, degene die rechtvaardigheid zoekt voor de anderen. En opnieuw worden wij als lezers bij dit alles betrokken, deze keer zelfs vanaf het begin van het boek in de schoolklas: „Wij zullen het nooit vergeten, wij juichen Thijs toe – Toen wij 's middags in de rij

stonden, verscheen opeens Thijs Glorieus” – tot aan zijn einde in de brand: „Gesnikt hebben wij – Nog luisteren wij naar zijn vrouw”.

Misschien lijkt u het verhaal niet al te reëel als u het leest, toch zijn de mensen wonderwel echte mensen geworden. Het is een optimistisch boek, echter zonder zoveel diepgang en karakterontwikkeling als de hiervoor genoemde verhalen en zeker niet zoveel zeggend als de romans die nog zullen volgen.

Daarover dus de volgende keer.

2222 jaar geleden, „dan zal ik de aarde bewegen”. Maar er is in hemel en op aarde slechts één Persoon, die de schepping volkomen kan overzien. Galilei heeft met zijn theorie getracht, zich naast die Persoon op te stellen. Darwin heeft later geprobeerd, die Persoon van het toneel te verwijderen.

—☆—

De schrijver Wolter van der Kamp, geboren Kampenaar, dertig jaar geleden naar Canada emigreerd, heeft daar het christelijk onderwijs gediend en ontwikkelde zich als amateur-astronoom, sterrekundige. Leerling van wijlen ds G. Visee en overgegeven Schilderiaan, is hij al aan zijn taalgebruik te herkennen: degelijke zinsconstructies, speelse termen, pakkende be- toogtrant, plezierige manier van uitleggen, waterdichte bewijzen en een reformatorische drang om recht te maken wat krom is. Zijn boek is allermint simpel (al weet hij moeilijke dingen eenvoudig te zeggen) maar wel voor de leek geschreven; zal u even- als mij pakken.

Wat hij publiceert (ik heb zijn boek twee maal geheel en een- maal gedeeltelijk gelezen) is al- lermint een slag in de ruimte; de schrijver weet van wanten, is de hele geschiedenis der kos- mologie doorgedronken, en weet met gereformeerde (haast zou ik zeggen: met Kampense) nauw- keurigheid het zwakke punt in elke theorie aan te wijzen, daar- bij verlicht door de Schrift. Voorts – en dat vind ik persoon- lijk het meest vermeldenswaard – blijkt hij een nederig christen, die zijn inzichten wil prijsgeven voor betere.

Maar de schrijver is onder ons (althans bij de oudere generatie) geen onbekende. Over de laatste oorlog schreef hij een boeiend dagboek „Jan Jansen in bezet gebied”; in de goede tijd van het Gezinsblad was hij er onder het pseudoniem Adriaan van Boven kind aan huis; ook ver- taalde en berijmde hij een bun- del kerkelijke liederen van Theo- dorus Beza en was psalmdepu- taat; ook was hij de man die met moderne werkmethodes een concordantie op de NBG-ver- taling ontwierp en uitvoerde. En wie dan bedenkt dat hij ruim dertig jaar Engels gesproken, ge- schreven, gelezen en onderwezen heeft, verbaast zich dat hij zulk een beschaafd en mooi Neder- lands is blijven schrijven.

Dat Van der Kamp zijn theorie publiceert, wetende dat zijn voorgangers allen slechts tijde- lijke erkenning ontvingen, is

omdat hij twee pluspunten in het veld brengt, die tot nu toe niet telden. In de eerste plaats ziet hij het falen van vorige kosmo- logieën gelegen in het feit, dat men geen informatie van buiten de aarde gebruikte. Zonder deze informatie, dus met miskenning van de Schrift, lopen we vast met onze filosofie over de verschijn- selen.

Het tweede pluspunt van de schrijver is zijn experiment met een speciaal ontworpen appa- raat, dat onbetwistbaar het stil- staan van de aarde in de ruimte zou aantonen; waarbij een me- ting van lichtstralen in alle rich- tingen gemoeid is.

Deze dingen moeten we meetel- len, voordat we hem verdenken van een wetenschap, die uit de Bijbel zou zijn afgeleid. Hij is een modern wetenschapsman, die waarneemt en de verschijn- selen laat spreken. Maar nooit laat spreken tegen de Bijbel in, los van de Schepper.

—☆—

Wat die twee pluspunten betreft: over zijn apparaat spreekt hij nauwelijks; pas wanneer het boek uit is geeft hij, in een aan- hangsel, voor deskundigen nauw- keurige verantwoording van wat hij gemeten heeft. En wat zijn Schriftkennis betreft: in de vier hoofdstukken, waarin hij pleit voor de opvatting dat de zon om de aarde draait, gebruikt hij geen enkel argument uit de Schrift. Hij blijft wat men noemt zuiver- wetenschappelijk, al verwijst hij herhaaldelijk naar zijn komende verantwoording aan het slot. Die verantwoording vormt zijn vijf- de en beste hoofdstuk; dat is in hoofdzaak voor zijn geloofsge- noten geschreven, met wie hij de geloofsgrond gemeen heeft, maar met wie hij een kwestie te be- handelen heeft. Deze kwestie: dat onze christenheid zich krampachtig vasthoudt aan de heidense kosmologie, in plaats van een lichtend licht voor deze duistere maatschappij te doen schijnen. Daarom bewaren we dit vijfde hoofdstuk voor een slotartikel.

—☆—

Doorstrepen en opnieuw begin- nen! „Er zijn in de natuur- wetenschap geen theorieën van eeuwigdurende geldigheid”, zei de grote Einstein, waarmee hij afstand nam van zijn eigen be- roemde theorieën. Elke theorie is gebaseerd op de fouten van een voorgaande. „Wat eens de wijzen als wijsheid verkonden, straks komt een wijzer die 't wegedeneert”, schreef ds P. A. de Genestet.

Doorstrepen en opnieuw beginnen

n.a.v. W. v. d. Kamp,
„Houvast aan het hemelruim”, Kok, 1985

Wanneer Galilei in het voetspoor van Copernicus, werkelijk had aangetoond dat de zon stilstaat en dat de aarde daar in grote vaart om heen oirkelt, zou hij de mensheid een dienst hebben bewezen. Dan zou hij een duizenden jaren oud misverstand hebben opgehel- derd. Misschien ook hadden wij christenen dan wel aanvaard, dat de Bijbel zich wat onbeholpen heeft uitgedrukt. Wat, misschien? Wel zeker zouden we! We hebben het immers aanvaard, en nog wel zonder enig geldend bewijs.

Want als het puntje bij het paal- tje komt heeft Galilei niets be- wezen. „Geen enkel fysisch ex- periment heeft ooit bewezen, dat de aarde werkelijk in beweging is”, zei Albert Einstein. Galilei heeft alleen de algemeen gelden- de filosofie over het hemelruim, de kosmologie zagezegd, weten om te krijgen. En daarin was hij de eerste niet, en de laatste even- min. Want de geschiedenis van de kosmologie is er een van doorstrepen en opnieuw begin- nen. Wat is immers het geval?

Het hemelruim wordt door de mens nauwlettend waargeno- men. Zoals Abraham zijn ogen gebruikte, de Chinezen hun gra- denboog, Galilei zijn verrekij- kers en latere geleerden hun te- lescopen en elektronische appa- raten, zo sturen we vandaag sa- tellieten naar boven, die nauw- keurig rapporteren wat ze waar- nemen. Het hemelruim wordt doorgelicht... voor zover we het kunnen bereiken. Maar dat is niet ver.

En daarna begint de moeizame arbeid van het catalogiseren der verschijnselen en het zoeken naar verklaringen. De kosmo- grafie (= beschrijving van de kosmos) gaat over in kosmologie (filosofie van de kosmos). Die kosmologie gaat uit van gecon- troleerde verschijnselen en ont-

DOOR
D.W. L. MILO
DALMALLY

werpt een theorie, over wat er vermoedelijk gaande is. En nu schiet de mens te kort: want bij elke verklaring van waargeno- men verschijnselen komt een aantal *veronderstellingen* te pas, die onbewijsbaar zijn. Het is net als met de theologische veron- derstelde wedergeboorte: je loopt altijd vast omdat je geen houvast hebt.

Zo hebben geleerden de eeuwen door elkaar afgelost: hebben doorgestreept de denkfouten van hun voorgangers, om nieuwe en eveneens onbewijsbare theorieën in de plaats te stellen. Wetende dat ook een nieuwe theorie slechts de verschijnselen redt, maar verder een kort leven zal hebben.

De oorzaak? Om met zekerheid te kunnen zeggen wat er gebeurt in het hemelruim zouden we eerst een plaats in dat hemel- ruim moeten innemen, om van daar uit objectief waar te ne- men en te concluderen. „Geef mij slechts een vaste plaats om op te staan”, zei Archimedes

Nu was De Genestet een uitzonderlijk objectief predikant. Maar de schrijver vond juist bij theologen vrijwel geen gehoor: „in het algemeen zijn zij geneigd aan natuurkundige hypothesen dezelfde onaanvechtbaarheid toe te kennen, die zij voor hun dogmatische formuleringen opeisen, niet beseffende dat in feite zulke formuleringen ook slechts *theorieën zijn over de waarheid*, waarover zij het onder elkaar evenmin eens kunnen worden als de geleerden in wat voor tak van wetenschap ook”. Deze zinnen zijn bepaald geen dolksteken naar onze ambtsdragers, eerder broederlijke ribbestootjes om hen wakker te maken en om hen het tegendeel te laten bewijzen.

Het hemelruim, door Kepler 300 jaar geleden nog als eindig verdedigd, werd sinds Newton als oneindig gedacht; maar sinds dertig jaar bestaat de conceptie dat het hemelruim uit een eindige, vierdimensionaal gekromde ruimte bestaat (hebt u dat?) en onder Einstein's relativiteitstheorieën zijn maten en tijden inkrimpbaar en zodoende onmeetbaar geworden. De aarde beweegt, zo houden velen vol; maar die beweging is onmogelijk te bewijzen, zeggen ze erbij.

En om nog enkele uitspraken te

citeren: „Een stelling, welke de verschijnselen verklaart, is daarmee nog niet bewezen”, sprak Thomas van Aquino; „De wetenschap is gebaseerd op onzekerheden. Elke keer komt de verbazing, dat we tot nu toe verkeerd waren”, Lewis Thomas. „We zijn altijd, zo blijkt het, fundamenteel fout”, zei dezelfde. „Voor wie alleen feiten aanvaardt (en geen theorie) vallen alle sterrekundige boeken onder de ban. Er zijn geen pure waarneembare observaties van de hemellichamen. Sterrekundige metingen zijn zonder uitzondering metingen van verschijnselen, die plaats vinden in een aardse sterrewacht of station; slechts door middel van theorie worden ze vertaald in kennis van een zich daarbuiten bevindend heelal”, zei A. S. Eddington.

Is dit boeketje aforismen genoeg om uw vooringenomenheid aan het wankelen te brengen? Dan gaan we in een slotartikel nog even door. En wel over de aspecten van godloosheid, evolutionisme, menselijke autocratie, inclusief abortus, euthanasie, genocide, en nog enkele verwordingsverschijnselen, die met de leer van het heelal samenhangen.

(slot volgt)

Zondag in Rusland (1)

Dwars door ons werelddeel loopt sedert het einde van de veertiger jaren het IJzeren Gordijn, als gevolg van de verwickelingen in het na-oorlogse Europa. We weten het allemaal en als we bij de Berlijnse Muur staan, of elders bij de grens tussen B.R.D. en D.D.R., realiseren we ons, dat het daar aan de andere kant allemaal „anders” is. Dat begrippen als vrede, veiligheid, vrijheid en democratie daar volstrekt anders worden uitgelegd.

Tegelijkertijd beseffen we ook dat daar mensen leven met wie wij ons verbonden weten, eenvoudigweg omdat we in dezelfde wereld leven en omdat onze angsten en onze zorgen over de toekomst óók hun angsten en zorgen zijn.

Uiteraard voelen we ons het meest verwant met hen, die daar de christennaam dragen, die heel bewust daarvoor gekozen hebben en daarom vaak in de hoek zitten, waar de slagen vallen. Eigenlijk tweede rangsburgers, soms geduld, vaker nog achteruit gezet en soms ook voor hun overtuiging de weg gaande van vervolging en gevangenschap. Gelukkig is in de loop der jaren

het contact tussen hen en ons wat gemakkelijker geworden. We konden hen opzoeken, bemoeiden, een helpende hand bieden. Soms ook was het mogelijk predikanten vanuit b.v. Hongarije en Tsjecho-Slowakije uit te nodigen en hier te ontvangen. We kregen er ook oog voor, dat de situatie in de verschillende oostbloklanden nogal van elkaar verschillen. Zo hebben de kerken in Joegoslavië en Hongarije

het wat minder moeilijk dan de kerken in Roemenië en Tsjecho-Slowakije.

Het ligt voor de hand, dat wij als gereformeerden in de eerste plaats contact zochten met de reformatorische kerken in deze landen. Vóór de tweede wereldoorlog waren die contacten er al en ze bestaan eigenlijk al eeuwen. Hongaarse predikanten studeerden hier en er zijn óók nu nog enkelen van hen, die onze taal enigermate kunnen spreken. De hulpverlening uit met name onze eigen kring, heeft zich dan ook gericht op de broederschap in het Hongaarse taalgebied.

Uit het voorgaande volgt, dat contacten tussen Russische christenen en ons niet zo frequent voorkomen. Althans die indruk heb ik. Daar komt bij, dat de reformatie niet in de Russische kerk is doorgedrongen en tot diep in de negentiende eeuw kwam het protestantisme in Rusland slechts voor onder vreemdelingen, vaak van Duitse afkomst. Uit deze kringen kwamen de Russische baptisten voort.

Overigens ontbreekt het ons niet aan publikaties, die ons informeren over de situatie van de christenen in de Sowjet-Unie. Velen van hen, die gevangen zitten kennen wij met name, we weten wáár ze zitten, we horen ook van vrijlatingen, kortom we zijn ook in staat hen te helpen en voor hen te bidden. Maar hoe is het nu op een zon-

dagmorgen in de Sowjet-Unie, wanneer je van deze dingen weet? Je hebt vooraf géén bepaalde contacten, je reist als toerist door dit grote land, je beheerst de taal niet, je bent vrij kort op een bepaalde plaats en toch wil je graag iets proeven van het klimaat, waarin Russische christenen moeten ademen.

We maakten de afgelopen zomer met twee gezinnen een privéreis door de Sowjet-Unie, d.w.z. langs van te voren vastgestelde routes en van te voren gereserveerde campings. Een vorm van tourisme overigens, die, zo heb ik de indruk, niet het meest door de autoriteiten wordt bevorderd, eerder heb ik de indruk van een soort ontmoedigingsbeleid.

In elk geval heeft het dit voordeel, dat je méér dan bij een groepsreis in aanraking komt met het leven van alledag in de Sowjet-Unie. Je zit met de Russen in dezelfde propvolle bus, in dezelfde metro, je ziet hoe men boodschappen doet en je wordt óók zelf gedwongen daarin je weg te vinden.

Wat hierna volgt zijn indrukken van twee zondagmorgens in Rusland. Uiteraard heel persoonlijke ervaringen, die allerm minst de pretentie hebben wel even uit de doeken te doen, hoe het daar is. Dat kan eenvoudigweg niet, wél is het een poging iets meer te begrijpen van de problemen van individuele christenen en van kerken, die zich voortdurend bewegen tussen de

DOOR
G. J. OONK
HEERENVEEN

Museum over de geschiedenis van religie en atheïsme.

polen van aanpassing en verzet, tussen het martelaarschap en de loyaliteit t.o.v. hun overheden.

Zondagmorgen in Lwov

De eerste zondag in Rusland brachten we door in Lwov. Ooit hoorde deze oude stad onder de naam Lemberg tot het Oostenrijkse keizerrijk, ná de eerste wereldoorlog werd het een Poolse stad om vervolgens in 1939 in het kader van het pact tussen Hitler en Stalin weer herenigd te worden met de Sowjet-Unie. Als we over het afschuwelijke plaveisel naar de binnenstad, hobbelen, realiseer je je, dat hier ooit veel joden woonden, totdat in 1943 het gheto van Lemberg door de Duitsers werd geliquideerd. Ooit moet ook iemand als Simon Wiesenthal als kind hier hebben rondgelopen. Als we in de buurt komen, wat volgens de plattegrond een Armeense kerk is, zien we erg veel mensen voor deze kerk staan. Kennelijk is de dienst net afgelopen. Als ik mijn camera pak en van dit tafereel een foto wil maken, komt er plotseling als uit het niets, iemand voor mij opdemen, die mij op nijdige toon duidelijk maakt, dat hier niet gefotografeerd mag worden.

Zo maar een vrouw uit de mensen op straat loopt op ons af en wil ons wat duidelijk maken, veel begrijpen we er niet van, wel dat blijkbaar de politie het hen erg moeilijk maakt. Even later staan we voor een kerkgebouw waarop vermeld staat, dat hier is gevestigd het museum over de geschiedenis van religie en atheïsme. We gaan naar binnen en lopen door de zalen van dit voormalige kerkgebouw. Het is een onthutsende ervaring dit mee te maken. Je weet, dat de staat niet alleen theoretisch atheïstisch is ingesteld maar ook actief uit is op de eliminering van de christelijke kerk. En toch, als je dat dan hier heel concreet voor je ziet, besef je ineens wat beter, wat het moet betekenen om in een dergelijk klimaat je geloof te blijven belijden. In het museum worden ons in de vorm van prenten, schilderijen, cartoons, foto's en diorama's de feiten van twee duizend jaar christendom voor ogen gesteld. Natuurlijk niet zo moeilijk om daar een museum mee te vullen, alleen de manier, waarop dit gebeurd heeft niets van doen met een objectieve weergave van de geschiedenis van atheïsme en religie, zoals de naam van het museum suggereert. Als je door de sombere, schaars verlichte zalen loopt, word je vooral duidelijk gemaakt, dat christendom betekent: onverdraagzaamheid, ach-

terlijkheid, volksverlakkerij, knechtendienst aan het kapitalisme en het meest stuitend vond ik nog, de voortdurende indruk, die gewekt wordt, dat christendom in het verlengde zou liggen van het in Rusland, terecht natuurlijk, zo verfoeide fascisme. Aan het eind van de rondgang bereiken we een zaal, waarin de donkerte wordt verdreven door het lichtend rood van de revolutie, daar staat de beeltenis van de grote lichtbrenger, Lenin.

Het is een wat vreemde gewaarwording, deze konfrontatie met het leven in een kommunistische staat, of, anders gezegd, het in praktijk brengen van art. 52 van de Russische grondwet, het artikel waarin enerzijds het recht wordt vermeld tot het belijden van ieder willekeurige religie, maar ook het recht om atheïstische propaganda te voeren. Vervolgens staat er: Het wekken van vijandschap en haat in verband met de geloofsovertuigingen is verboden. Bij het voeren

van atheïstische propaganda mag dat kennelijk wel. We waren daar op die morgen getuige van geweest, op een zondagmorgen, waarop je thuis meestal gewend bent samen te komen als gemeente.

Kortom toch een wat deprimerende ervaring, ook al weet je, dat óók in deze stad, al kennen wij ze niet, er mensen zijn, die ondanks de vloedgolf van de propaganda trouw blijven, die weigeren zich te laten gelijk schakelen en het daarom zo moeilijk hebben.

Als we het museum verlaten en de stad weer inlopen, zien we achterom kijkend op de toren van deze voormalige kerk in het latijn de woorden: Soli Deo Honor et Gloria! Een slordigheid van de autoriteiten? Of zou toch niemand meer de betekenis van dit opschrift begrijpen en kan het daarom daar best blijven staan als een curiositeit uit het verleden?

(wordt vervolgd)

Jongeren en geloof (1)

Het maandblad 'Dienst' (uitgave van het Comité voor de Centrale Diakonale Conferentie van de Gereformeerde Kerken) publiceerde in het nummer van januari/februari 1984 een studie onder deze titel.

Ze gaat over 'de beleving van het christelijk geloof bij jongeren uit de Gereformeerde Kerken' en is resultaat van een onderzoek van 2 gereformeerde studenten, die zich aan de Rijksuniversiteit te Groningen met ontwikkelingspsychologie bezig hielden. Het Gereformeerd Wetenschappelijk Genootschap verleende steun aan dit onderzoek, terwijl de redactie van genoemd tijdschrift het belang van deze activiteiten onderstreepte. Een werkstuk dus, dat in de kring van onze vrijgemaakte familie een plaats inneemt.

Dat is terecht, naar ik meen. Het is zeker de moeite waard er aandacht aan te besteden. Wat ter tafel is gebracht lijkt ook voor onze kerkelijke gemeenschap (en niet enkel voor haar alleen) van betekenis.

Doel

De auteurs zeggen: 'Met ons onderzoek wilden wij proberen te achterhalen welke zaken de jongeren vooral bezighouden. Verder wilden wij nagaan op welke manieren de jongeren over deze zaken spreken en hoe ze hun geloof hierbij betrekken. Wij hopen dat de jongeren er zelf door geholpen worden als ze weten wat hun leeftijdgenoten bezighoudt, en dat ook de ouderen binnen de kerk de jongeren beter zullen gaan begrijpen'.

Middelen

Hoe hebben ze gepoogd dat doel te bereiken? Ze hebben in 1982/3 een enquête gehouden onder 137

DOOR M. DE JONGE VOORBURG

jongeren in de leeftijd van 15-25 jaar, die over heel Nederland verspreid wonen. Ze legden hen een lijst met 85 vragen ter beantwoording voor en zeiden daarbij dat ze liever geen ja- of nee-antwoorden wilden, maar reacties uitgedrukt op een schaal, die loopt van „altijd/heel vaak” via „vaak/meestal” over „bijna nooit” tot „nooit”.

111 jongeren (meisjes zowel als jongens) reageerden. Een vijfde

deel van hen was dooplid, bijna 70% belijdend lid en een aantal gaf hierover geen informatie. Zó kwamen ze in het bezit van een schat van gegevens, mede omdat vele vragen onderverdeeld waren. Meer dan 10.000 antwoorden!

Resultaten

De gemiddelde leeftijd, waarop belijdenis is gedaan, bleek 18½ jaar te zijn. 2/3 van deze jongeren woont bij de ouders; 3/5 had geen vaste intieme relatie, 2/5 wel (getrouwd, verloofd, verkerend). Een kwart volgde onderwijs op een gereformeerde en 1/7 op een algemeen-christelijke of openbare school. 1/6 was HBO-leerling, de rest had een baan.

Welke vragen legden de studenten aan deze jongeren voor en hoe waren de ontvangen reacties? Ze rapporteerden dat het blijkt dat de jongeren vooral bezig zijn met de volgende zaken:

vrijtijdsbesteding,
relaties tot en gesprekken met anderen,
sexualiteit,
houding t.a.v. de Bijbel,
geloofsbeleving,
bidden,
uitkomen voor je geloof,
houding t.a.v. de kerk,
geloof en school of werk en
houding t.a.v. de toekomst.'

In een aantal hoofdstukken werkten ze de ontvangen gegevens verder uit. We kunnen dat alles hier niet volledig weergeven, want dat zou leiden tot een overdruk van de studie (ze telt 49 bladzijden en is heel zakelijk en gecomprimeerd opgezet). Daarom beperk ik me tot het aanstippen van enkele globale conclusies en wel voor een drietal van de genoemde onderwerpen.

M.b.t. relaties en gesprekken bleek dat tweevijfde van de ondervraagden geen problemen had. Ze konden goed met ouders, vrienden en/of vriendinnen praten; minder of zelden over hun persoonlijke problemen met de dominee of met ouderlingen.

Een grotere groep (3/5) kan wel met de ouders opschieten, maar een gesprek over persoonlijke problemen is er niet bij. Ze zeggen niet begrepen te worden. Gesprekken met anderen vinden ze niet „behulpzaam”. De helft van deze groep heeft echter wel problemen.

Over belangrijke vragen t.a.v. de Bijbel zegt de helft van de ondervraagden doorgaans te begrijpen wat er staat, te geloven dat het ook voor hen geldt en dat bijbellezen bij persoonlijke

problemen helpt. De andere helft leest zelden of nooit voor zichzelf uit de Bijbel en heeft er ook problemen mee: moeilijk te begrijpen, je weet er eigenlijk te weinig van, je staat t.o.v. een ongelovige vaak met een mond vol tanden.

Wat de **houding t.a.v. de toekomst** betreft, zegt 60% geen problemen te hebben. Je leest de volgende uitspraken: optimistisch over verkering, huwelijk en de situatie voor christenen in de toekomst; over het kiezen van een beroep en niet bang voor eenzaamheid; 'we mogen genieten van wat we hebben' en 'als christen ga je een mooie toekomst tegemoet'. Maar anderen blijken met zorgen rond te lopen: 'het is een rotwereld' zeggen ze, 'ik voel me machteloos ten aanzien van de ellende om me heen'; 'de overheid laat teveel dingen toe, zoals abortus, euthanasie'; 'ik heb moeite met de visie van de samenleving op het huwelijk'.

Conclusies

Na de ontvangen antwoorden gerubriceerd en weergegeven te hebben, trachten de auteurs uit dat vele materiaal enkele hoofdlijnen te trekken en daaraan (heel voorzichtig en terughoudend) enkele conclusies te verbinden. Ze deden dat vanuit het gezichtspunt van **'de religieuze volwassenheid'**. Een greep uit dat grotere geheel:

- Jongeren, die belijdenis hebben gedaan - zeggen ze - geloven vaker dat wat in de Bijbel staat voor hen geldt, ervaren vaker rust en dergelijke gevoelens door te bidden, kunnen vaker vrijuit over geloof praten met burens, voeren vaker gesprekken met ambtsdragers, hebben vaker het gevoel dat ze de zondag goed besteed hebben en maken meer voorstudie voor de Bijbelstudievereniging;
- problemen op allerlei gebied nemen toe naarmate het tijdstip van belijdenis doen langer geleden is;
- jongeren uit kleine gemeenten zijn er beter aan toe dan die uit grote; deze laatste bieden bij de vorming van het geloof een minder gunstig 'ontwikkelingsklimaat';
- jongeren met een vaste relatie hebben betere contacten met ambtsdragers dan alleenstaanden;
- de leeftijd van belijdenis doen en van trouwen is van invloed op het in-geloof beleven van intieme relaties;
- meisjes ervaren - in vergelijking met jongens - minder een gevoel van religieuze volwassenheid.

Tot zover de weergave van deze scriptie. De lezer zal daarmee een indruk van het werkstuk hebben gekregen.

Wat nu over opzet van dit werk te zeggen? Dat bewaren we voor de volgende week.

M. B. Blom, oorspronkelijk NH predikant, maakt uitstekende opmerkingen over: „Pastoraat bij sterven en verlies.” „Het plotseling overlijden van een door ons geliefd persoon heeft tot gevolg, dat wij gedesoriënteerd raken. De opgave waarvoor de nabestaande gesteld wordt is, dat hij zich moet heroriënteren ten opzichte van de dode, zichzelf, de omgeving en God.” (pag. 25).

W. F. O. E. Stange evenals Blom thans als pastor aan een ziekenhuis verbonden schrijft over: „De ziekenhuispastor bij de kinderen.” Terecht brengt hij te berde, dat de pastor merkbaar deel moet uitmaken van de grote samenleving in het ziekenhuis terwijl het in zijn positie behoort duidelijk te zijn, dat hij door een Ander is gezonden. Hij moet zich niet laten meezuigen door mensen en omstandigheden. Hij moet dus wel naar anderen luisteren, maar ook voortdurend op zichzelf letten. Hij maakt deel uit van zijn eigen werk. A. J. van den Blink, die zich in Amerika heeft bekwaamd in gezinstherapie schrijft over: „Gezinstherapie en pastoraat.” Deze auteur levert materiaal waarmee men uit de voeten kan. Eén zin uit zijn betoog: „In feite is het zo, dat de pastor, omdat hij traditioneel het privilege heeft zijn parochianen te bezoeken, een ongekende gelegenheid heeft gezinnen in hun doen en laten te observeren en hun daardoor hulp te bieden” (pag. 80).

W. Zijlstra (van hem vinden wij in het begin van dit boek geen nadere gegevens vermeld) heeft een fiks hoofdstuk gewijd aan: „Pastor - een 'onmogelijk' beroep.” (pag. 122-131). Via een praktijkvoorbeeld worden we in het onderwerp ingeleid. Het is jammer, dat het optreden van de pastor in Christus' Naam niet direkt gerelateerd wordt aan de Bijbel. De idee van een geprolongeerde incarnatie, waarin het Woord van God vlees wordt in menselijke woorden is als onschrijftuurlijk af te wijzen. (pag. 127). De bijdrage van Catharina J. M. Halkes: „Vrijheid en cultuur - Een feministisch perspectief -” heeft bij mij veel weerstand opgeroepen. Hier wordt een feministische theologie als model van een bevrijdingstheologie aangeprezen. Wij mogen een toekomst verwachten, die mee door onze medewerking er komen kan en komen zal. „Elke vorm van bevrijding is een gedeeltelijke verwerkelijking van de vrijheid, die Jezus ons heeft gebracht.” (pag. 176).

Hoe ongenueanceerd één en ander ook klinken mag, de bedoeling is overduidelijk. Deze interpretatie van het Rijk Gods staat haaks op het getuigenis van het

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288
Gironummer 404945
t.n.v. Geref. Persver. Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementenprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct per mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Woord van God en leidt de wereld op een dwaalspoor. We hebben met interesse van dit boek kennisgenomen. Men kan er veel uit leren. Pastores kunnen voor het doordenken van verschillende problemen een dankbaar gebruik maken van wat op ettelijke pagina's geboden wordt. Maar een kritische benadering van verschillende verwoorde gedachten en ideeën is wel noodzakelijk! Het boekwerk is netjes uitgegeven zoals wij van Kok gewend zijn!

O. Mooiweer, Enschede

Boekbespreking

H. Faber (redactie): **Pastoraat** - balans en perspectief - 2 - Uitgave van J. H. Kok, Kampen. 208 pag. Prijs f 37,50.

Je hoeft het inhoudelijk met wat in een boek geboden wordt niet in alle opzichten eens te zijn om toch waardering te hebben voor verschillende onderdelen daarvan. Dat is wat mij betreft het geval met dit forse boek over het pastoraat.

Uiteraard kunnen we niet aan elk hoofdstuk het volle pond geven in deze bespreking. Maar enkele zinnen willen we eruit lichten en van commentaar voorzien.

H. van der Geest is supervisor in Zürich en Nederlander van geboorte.

Hij schrijft op een boeiende wijze over het onderwerp: „Spreeken over God en geloof in kerkdienst en pastoraat”. Er zijn uitdrukkingen, die mijn hartelijke instemming hebben. Ik noem er drie zoals ik ze aantrof op pag. 15:

„Zware theologische uitdrukkingen horen niet in een preek, tenzij dan als heldere, korte samenvattingen en benoemingen van wat verhaald werd”.

„De kerk is geen servicestation.” Over een verandering van de persoonlijke houding van de predikant: „In dit opzicht is homiletiek (predikkunde): werken aan zichzelf.”

Op pag. 13 lees ik: „Predikanten hebben hun emoties echter meestal te zeer onder controle” - Dat zit nog!

„Een geschreven preek is een handicap” - Akkoord, maar voor de meesten is een ongeschreven preek een nog grotere handicap. Was het maar zo, dat we het allemaal als verkondigers van het evangelie zonder papier konden!

„Wie geschreven taal uitspreekt is onpersoonlijk” - Dan zijn de meeste preken onpersoonlijk. Maar is het niet mogelijk bij het uitschrijven van de preek wat meer rekening te houden met de spreektaal en zich tevens te veroorloven van het papier zo nu en dan los te komen? Daarin verheugt zich in doorsnee inderdaad de gemeente.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

De gemeente in Apeldoorn vergadert op de zondagen 9 en 16 maart in de „Eben Haëzerkerk”, Smaragdstraat 10; anvang van de diensten 9.30 en 18.30 uur.

Zending op Soemba

Verantwoording giften 1 okt. t/m 31 dec. '85.
Zojuist is het bericht binnengekomen, dat de Landelijke Vergadering gelukkig het advies van de commissie over de zending op Soemba heeft goedgekeurd. Het bestuur van het Convent beaamt zich op de te ondernemen stappen.

Inmiddels gaan wel de uitgaven door, maar de ontvangsten niet. Er moet nog aan enkele oude en nog lopende verplichtingen worden voldaan. Alle kerken hebben daarover een brief ontvangen. Wilt u snel een bedrag overmaken?

Gelukkig blijven de particuliere gevers trouw hun bijdrage storten. Hier volgt de verantwoording: Mw. WMA te G 150,-, 125,-, 300,-; JB te W 60,-; EB te G 100,-; JHB te H 25,-; HLvB te V 60,-; MJB te D 45,-; NPC te A 50,-; DC te A 3 x 25,-; JD te V 40,-; GvdG te N 35,-; JdenH te O 200,-; RAK te G 50,-; JPK te G 3 x 25,-; CvL te B 2 x 200,-; AM te R 40,-; PdeP te N 50,-; LS te A 3 x 10,-; AS te H 3 x 50,-; Q te U 300,-; Mw. AV te G 3 x 30,-; JMV te G 3 x 50,-; Mw. JvV te R 20,-; RV te O 15,-; Mw. HV te G 300,-; JV te H 200,-; ABvW te V 3 x 20,-. Hartelijk, hartelijk dank.

Samenwerkende kerken voor hulp aan Oost-Soemba.

Penningm.: C. B. Rietkerk, Fazzantstr. 45, 3145 CA Maassluis. Postgiro: 1687238 t.n.v. Zending op Soemba Nederlands Geref. Kerken Maassluis.

Uit breder kring

Reformatrice Bijbelschool

Uit de twee-maandelijkse editie van de R.B.S. blijkt ondermeer dat ds H. Last en echtgenote, die per 1 januari 1985, als directeursechtpaar aan de school werden verbonden, voorlopig voor één jaar, vanwege de veelzijdigheid van de betrekking, tot hun spijt, gelet op het welzijn van de familie Last, hun werkzaamheden zullen moeten beëindigen.

Het echtpaar zal voorlopig nog aan de school verbonden blijven. In goed overleg zal het bestuur trachten in de ontstaande vacature op passende wijze te voorzien.

Uw voorbede voor een goede voortgang van het werk in de toekomst en het vinden van een nieuw echtpaar stelt het bestuur op hoge prijs.

Geloof, hoop en ... twijfel

Weekend, georganiseerd door christelijke studentengroepen, verenigd in IFES-Nederland. 21-24 maart te Driebergen. Inderdaad: in plaats van liefdetwijfel. Maar: is twijfel eigenlijk

geen zonde? Hóórt het bij christen-zijn? En wat 'is' geloof dan eigenlijk? Hoe krijg je de vastheid en zekerheid van het geloof? Iedereen heeft weleens twijfels: over de (on)zin van het leven, over het bestaan van God, de echtheid van het geloof, over de invulling van het leven als christen. Het blijft moeilijk om dat onder woorden te brengen, en dus blijf je vaak alleen tobben, zonder dat je veel verder komt.

De bedoeling van dit weekend is: samen met deze vragen bezig te zijn en iets van de zekerheid en de kracht ontdekken, die God ons belooft. Sprekers zijn: Prof. J. Verkuyl: Is God er? Hoe we-

ten wij dat deze God onze God is? en Ds C. den Boer: Is God mij genadig, en hoe ben ik daar zeker van?

In themagroepen kun je doorpraten over:

1. Twijfel, gezond of zonde?
2. Zekerheid van het geloof.
3. Hoop in de crisis der zekerheden in de 20e eeuw.
4. De verhouding tussen persoonlijk en gemeenschappelijk geloof.

Meer informatie kun je krijgen bij het IFES-kantoor: Nieuwezijds Voorburgwal 96-I, 1012 SG Amsterdam, telef. 020-257141 (ma, di. wo.). We sturen graag een folder toe. Meteen opgeven mag ook! De kosten zijn f 40,-.

„De HEER is mijn Herder.”
Psalm 23.

Dankbaar voor alles wat zij in ons leven heeft betekend, geven wij U kennis dat in haar HEER en HEILAND ontslapen is ons aller

Johanna van Seventer

geboren van Raalte

op de leeftijd van 72 jaar.

Katwijk: J. J. VAN SEVENTER
Oegstgeest: ASTI en PIET
U.S.A.: JAN en CHRISTA
Groningen: HANS en JO-ANN
Nijmegen: PIETER en MARINA
Ede: KAREL en INEKE
U.S.A.: MIKE en CINDY
Amsterdam: ANNELIES
kleinkinderen en
verdere familie

2224 TG Katwijk ZH, 26 februari 1986

„De Vijverhof”, Piet Heinlaan 69.

De begrafenis heeft plaatsgehad zaterdag 1 maart j.l. op de begraafplaats van de Groene- of St. Willibrordkerk, Haarlemmerstraatweg 3 te Oegstgeest.

de esdoorn

Stichting
Gereformeerd
Bejaardencentrum
„Zwolle”

uitgaande van de Geref. Kerk Vrijgemaakt, Chr. Geref. Kerk en Ned. Geref. Kerk, vraagt in verband met pensionering van het huidige hoofd verzorging voor het verzorgingshuis „De Esdoorn” een

Hoofd Verzorging m/v

Het huis biedt plaats aan 151 bewoners en heeft een ziekenboeg met 11 bedden.

Functie-eisen:

- Verpleegkundige A of A/B.
- Kaderopleiding of gelijkwaardige opleiding strekt tot aanbeveling.
- Een actieve belangstelling voor de oudere medemens.
- Leidinggevende en organisatorische eigenschappen.
- Goede contactuele eigenschappen.
- Onderschrijving van de Gereformeerde identiteit van het verzorgingshuis.
- Leeftijd bij voorkeur niet beneden de 35 jaar.

Taakomschrijving:

- Organisatie en coördinatie van de werkzaamheden van de verzorgingsafdeling.
- Dagelijkse leiding geven aan een team van verzorgend en verplegend personeel.
- Het onderhouden van contacten met bewoners, familie en externe instanties.
- Bij diens afwezigheid vervanging van de directeur.

Bij de selectie wordt het advies van de personeels- en bewonerscommissie betrokken.

Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de selectieprocedure.

Schriftelijke sollicitaties met vermelding van opleiding en ervaring binnen 14 dagen te richten aan de directeur van de Stichting, dhr. J. A. v. d. Grijp, Esdoornstr. 5, 8021 WB Zwolle.

Verslagen en toch dankbaar delen de kerkeraad en de gemeente van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Hattem u mee, dat ouderling

CHRISTIAAN VAN DIJK

op de leeftijd van 68 jaar in vrede is ontslapen.

De Heere schonk hem een blijmoedig leven en een rijke ingang in Zijn eeuwig Koninkrijk.

Zo mocht onze broeder in zijn ambtswerk, in zijn leven en sterven onder ons tonen de vastheid en de zekerheid, verankerd in het volkomen verlossingswerk van onze Here Jezus Christus.

Om Christus wil zal onze Hemelse Vader ook zr. Van Dijk, haar kinderen en kleinkinderen omringen met Zijn erbarmen.

Namens kerkeraad en gemeente,
H. van Ommen, praeses
G. van Winsum, scriba

Hattem, 28 februari 1986

Te huur -

WONING DEN HELDER

10 min. v. strand, bos en duin.
Per 26/7-3/8.

Telefoon 02230-17934.

DRUKWERK

Keuze uit meer dan

1000

Bij geboorte en huwelijk ontvangt u een felicitatiepakket.

geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten

DRUKKERIJ
„STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

GEZONDENE

beeld van ds W. L. Kurpershoek als zendeling en van zijn werk in het Nqutu-gebied (Natal, Zuid-Afrika). Van dit boekje, vorig jaar uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig ambtsjubileum van de zendeling, is nog een aantal exemplaren beschikbaar.

Na storting van f 7,50 op girorekening 1768194 t.n.v. de zendingscommissie van de Ned. Geref. Kerk te 's-Gravenhage wordt het toegezonden.

Rektifikatie — Drs A. Keizer, De betekenis van de reformatrice beweging (4). In de 2e regel van het 4e artikel zijn in de uitdrukking „Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken” ten onrechte hoofdletters gebruikt.